

q. III. Mater Dei est regina cunctorum angelorum et sanctorum, coeli et terae, atque totius universi). — IV. Dio: De nostra ad B. Virginem habitudine seu de nostris erga matrem Dei officiis (Q. De ipso cultu hyperduliae).

Iznešeni sadržaj dokazom je, da je pisac obuhvatio čitavu Mariologiju u potpunom njezinom okviru. Natanji pogledi u obradbu pojedinih traktata pokazuju, da auctorovu oku nije izmaklo nijedno pitanje, da se je obazreo na sve poteškoće, jednom riječju, da je obrazložio i dokazao svu pozitivnu nauku i osvijetlio sve probleme širokog područja Mariologije. Naročito treba istaknuti, da je osobito iscrpivo prikazano i osvijetljeno pitanje Marijinog općeg milosnog posredništva, o kojem se u posljednje doba u bogoslovskoj literaturi tako mnogo raspravlja. Sve pak svoje raspravljanje o tako širokom predmetu auctor je upravo majstorski podijelio i podao sistematsku i razređenu sliku cjelokupne građe. Izlaganje mu je jasno, rečenice kratke, stil gladak i bujan. Najteži problemi prikazani su najvećom lakoćom i jasnoćom. Dokazivanje je puno logičke sile, pregledno i jasno, a dokazi čvrsti i snažni. Pisac se iscrpivo služi sv. Pismom i tradicijom, a svagdje, gdje je to moguće, nastoji podati i neko objašnjenje iz razuma. Zacijelo Merkelbachova Mariologija jest dragocjeni prilog novijoj teološkoj literaturi uopće, a mariološka napose, jer su u njoj na tako privlačivi način prikazana sva mariološka pitanja i iznešeno sve, što je Crkva i teologija na ovom području dosada kazala.

Ova knjiga jest zacijelo prebogato vrelo znanja o Bl. Djevici Mariji, koje nam je auctor predao u laganoj i privlačivoj formi. Knjiga će štoga biti od velike koristi ne samo bogoslovima za sticanje bogoslovске izobrazbe nego i svećenicima u duhovnoj pastvi, koji će u njoj naći i bogato vrelo za propovijedi i pouku, i moćno pomagalo za proširenje svoje izobrazbe, i prikladan predmet za svoje meditacije. Pomno čitanje ove knjige još će ih više nadahnuti i oduševiti za plemenito natjecanje i rad u praktičnom širenju kulta Bl. Djevice Marije, za koju Bog hoće, da nam preko nje dolaze sva nebeska dobra i spasenje. Knjigu najtoplije preporučujemo.

Stj. B.

G. St. Pašev: *Sobstvenost-ta v svjetlina-ta na hristijanska-ta nrvstvenost* (La propriété à la lumière de la morale chrétienne). Posebni otisak iz Godišnjaka sofijskog sveučilišta, bogoslovski fakultet, svez. XVII. (1939/40), 8°, str. 194, Sofija 1940.

Sistematsko nastojanje posljednjih nekoliko desetljeća za promjenom društveno-gospodarskih prilika u svijetu, dalo je auctorovu povoda, da ispita odnos toga nastojanja prema kršćanstvu i u svijetlu kršćanskih načela. Svoju radnju je podijelio u 4 dijela. Prvi dio (str. 5—56) raspravlja o zajedništvu dobara u primitivnoj Crkvi, kako nam o tomu govore Evanđelja i Djela apostolska (materijalne životne potrebe Isusove i Njegovih učenika, život prvih kršćana), a zatim iznosi autorov sud o tim pojavama. Marksisti se još i danas pozivaju na »komunizam« prvih kršćana, kao da je u tom načinu života prikazano pravo životno načelo, kojemu oni hoće da ponovno dovedu čovječanstvo. A mišljenje autorovo, da ni sv. Pismo ni nauka crkvenih otaca ne pružaju oslonca za osnovanu tvrdnju o prednosti života na zajedništvu materijalnih dobara — potpuno je ispravno i temeljito dokazano. On s pravom zabacuje mišljenje ruskih bogoslova, Olesnickoga i Egzemplarskoga (str. 35), od kojih prvi vidi u Jeruzalemskoj crkvi površno, a drugi idealno rješenje društveno-gospodarskih odnosa među ljudima. S pravom naglašuje auctor da u istaknutoj pojavi kod jeruzalemske crkvene općine nije došla do izražaja nikakova težnja za reformom dotadanih društvenih ni gospodarskih odnosa, nego želja za pomoći bližnjega, osnovana na vjeri i ljubavi.

U drugom se dijelu radnje (str. 56—97) autor zalaže za tezu, da je privatno vlasništvo čovjeku potrebno. Ne samo kao izraz njegove djelotvorne sposobnosti, nego napose kao sredstvo za podmirenje njegovih tjelesnih i duhovnih potreba. S razloga, što su izvanje stvari plod čovječjega stvaralačkog duha, izvodi autor i opravdanje za moralno pravo na njih (str. 61). Nema sumnje da je to ispravno i da vrijedi za veliki dio izvanjih stvari, i ako se ne može primijeniti općenito na sve, čemu čovjek postaje privatnim vlasnikom. Ta je misao posve u suglasju s gledištem katoličkih moralista, koji ovu potrebu priznaju za ovaj red Providnosti; ispravna je i ona tvrdnja, da je to pravo drugotne prirode, jer ga u danom slučaju potrebe može i mora stegnuti ljubav prema bližnjemu, gdje god ima doći do izražaja prvotni značaj sviju stvorenih stvari, t. j. da imaju služiti općemu, zajedničkom dobru. Na tom se putu imaju srediti sve one opreke, što ih među ljudima stvara život i egoizam pojedinaca. Općem dobru mora kadgod poslužiti i privatno dobro pojedinca; teškoće nastaju tek kod primjene ovoga načela. Gdje ih ne rješava razum pojedinaca, morat će ih riješiti zahvat društvene organizacije bilo privatne, bilo državne. I što ona bude savršenija, tim će manje dolaziti do sporova. Ali misao voditeljica u izgladivanju društvenih sporova ne smije biti sila ni samovolja, nego moral i s njim usklađeno pravo.

U trećem se dijelu podvrgava ispitivanju (str. 97—150) kršćansko shvaćanje bogatstva i siromaštva. Zabacujući i tu nazor prof. Olesnickoga (str. 102) autor ne nalazi moralnog opravdanja za nerazmjernu podjelu tvarnih dobara u svijetu. Potpuno pravo; ona nije provedena po Kristovim načelima, a najmanje je u duhu Njegova evanđelja. Sve što gledamo oko sebe u svijetu i to ne samo danas, nego desetljeća, da ne kažemo stoljeća unatrag, ne razvija se prema riječi Kristovoj »Tražite najprije kraljevstvo Božje, a sve će vam se ostalo nadodati« (Mat. 6, 33). Zato autor skreće pažnju čitatelja na misli Evanđelja, a napose na ocjenu bogatstva, kako se očituje u izjavama Isusovim i postupku njegovih učenika. Nad tvarnim se dobrima visoko izdižu duhovna dobra; pogled modernog svijeta valja tamo upraviti. Dokle ljudi u tvarnim dobrima budu gledali ideal života, osjećat će se nesretima. Otud ne slijedi, da im je dužnost ostati u neimaštini; naprotiv svojim radom i nastojanjem neka je se riješe, da mogu bolje i uspješnije skrbiti za tijelo i za dušu. A samo oni neka prihvate siromaštvo, koji se za nj dobrovoljno odluče. Nema pogibelji da će od toga stradati zajednica ili razvoj čovječanstva; duboki smisao i veličinu siromaštva (»pauperes spiritu«) shvaćaju samo rijetki pojedinci.

U četvrtom se poglavlju radi (str. 151—188) o dobroćinstvu i o radu u svijetlu kršćanskog morala. Milosrđe je odlična kršćanska krepost, ali ono ne rješava pitanja nepravde podjele dobara među ljudima. S druge strane bi značilo umanjiti njegov etički značaj, kad bi se s razloga, što je siromaština posljedica istočnog grijeha, tražilo da stoga naslova nestane bijede i neimaštine na svijetu. Valja i snagu ljubavi kao načelo i vrline dovesti u sklad s činjenicom, koju je Krist istakao kad je rekao, da će siromaha biti uvijek među kršćanima (Mt. 26, 11). U tom je pitanju autorovo mišljenje možda nešto prestrogo.

I u pitanju dužnosti rada dobro je naglašena opća obveza, koja tereti sve ljude; tek nije došla do izražaja misao, da se ona ne može s apsolutnom nuždom protegnuti na svakoga i pojedinoga. Životne teškoće i nepravde može pravedna podjela i organizacija rada u mnogome ublažiti, ali ih ne može posve ukloniti. Uvijek će ljubav ostati vrhovno načelo, osnova i vodič usklađena ljudskog života.

S tom prvenstveno kršćanskom mišlju završava autor svoja izlaganja. Ona su prožeta skroz na skroz duhom Kristova evanđelja. Vrlo točno psihološko opažanje i otvoren njegov kritički pogled za suvremeni život, daju ovoj znanstvenoj radnji prof. Paševa značaj vrlo aktualna djela na polju bugarske bogoslovske i sociološke književnosti. **Dr. A. Z.**